

Міністерство освіти і науки України  
Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна

Кафедра соціально-економічної географії і регіонознавства  
імені Костянтина НЕМЦЯ

“ЗАТВЕРДЖУЮ”



Декан факультету геології,  
географії, рекреації і туризму  
Віліна ПЕРЕСАДЬКО  
” серпень 2024 р.

## РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

### НАУКОВО-ПРИРОДНИЧА КАРТИНА СВІТУ

рівень вищої освіти бакалавр  
галузь знань 01. Освіта / Педагогіка  
10. Природничі науки  
спеціальність 014.07. Середня освіта (Географія),  
106 Географія  
освітня програма Географія. Природознавство. Економіка. Туристська робота  
Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток  
вид дисципліни обов'язкова  
факультет геології, географії, рекреації і туризму

2024 / 2025 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою факультету геології, географії, рекреації і туризму

«26» серпня 2024 року, протокол № 8

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:


Костянтин НЕМЕЦЬ, д. геогр.н., професор

Людмила НЕМЕЦЬ, д. геогр. н., професор, професор кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства імені Костянтина Немця

Катерина КРАВЧЕНКО, к. геогр. н., доцент, доцент кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства імені Костянтина Немця

Програму схвалено на засіданні кафедри соціально-економічної географії і регіоназнавства імені Костянтина Немця  
Протокол № 9 від «26» серпня 2024 р.


Завідувач кафедри

  
(підпис) Людмила НЕМЕЦЬ  
(прізвище та ініціали)

Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Географія. Природознавство. Економіка. Туристська робота»

Гарант освітньо-професійної програми   
(підпис) Олександр ЖЕМЕРОВ

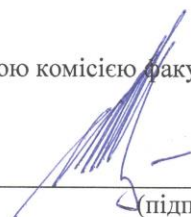
Програму погоджено з гарантом освітньо-професійної програми «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток»

Гарант освітньо-професійної програми   
(підпис) Катерина КРАВЧЕНКО

Програму погоджено науково-методичною комісією факультету геології, географії, рекреації і туризму

Протокол № 7 від «26» серпня 2024 р.

Голова науково-методичної комісії

  
(підпис) Олександр ЖЕМЕРОВ

## ВСТУП

Програма навчальної дисципліни «Науково-природнича картина світу» складена відповідно до освітньо-професійних програм підготовки бакалаврів за спеціальностями 014.07 Середня освіта (Географія) за освітньо-професійною програмою «Географія. Природознавство. Економіка. Туристська робота» та 106 Географія, освітньо-професійною програмою «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток».

### 1. Опис навчальної дисципліни

**1.1. Мета** курсу «Природничо-наукова картина світу» – сприяти формуванню у студентів основних понять, категорій, теорій сучасного природознавства, фундаментального усвідомлення і розуміння механізмів явищ природи, освоєння і логічного осмислення фундаментальних законів природознавства і їх ролі у розвитку і функціонуванні природних об'єктів. Крім цього, бакалавр географії засвоює основні засади взаємодії суспільства і природи, усвідомлює роль людини. Соціуму, суспільства у розвитку Універсуму. Основні положення курсу є фундаментальними засадами для об'єднання розрізнених знань про природу і суспільство в цілісну природничо-наукову картину світу, в якій людина займає чільне місце як суб'єкт цілеспрямованого переходу біосфери Землі у стан ноосфери, для осмислення геоекологічних аспектів науково-технічної і практичної діяльності людини як соціоприродного феномену у навколишньому природному середовищі. Для майбутніх фахівців-географів та учителів географії знання сучасних наукових концепцій природознавства, формування сучасного ноосферного світогляду і усвідомлення суті науково-технічного прогресу є невід'ємною складовою професійної підготовки.

#### 1.2. Основні завдання курсу:

- сформувати у студентів сучасні компетентності щодо теоретичних основ, рівнів знання і загальної методології суспільно-географічної науки з позицій цивілізаційного розвитку;
- сформувати у студентів знання про особливості формування природничо-наукової картини світу протягом всієї історії розвитку сучасної цивілізації та роль людини у цьому процесі;
- сформувати у студентів вміння аналізувати природні та суспільні явища та процеси як прояви поступальної еволюції Універсуму;
- сформувати у студентів компетентності стосовно використання знань для розробки і реалізації комплексних територіальних господарчих планів та проектів.

**1.3. Кількість кредитів – 7**

**1.4. Загальна кількість годин – 210**

#### **1.5. Характеристика навчальної дисципліни**

Обов'язкова	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
1-й, 2-й	1-й, 2-й
Лекції	
48 год.	18 год
Практичні заняття	
72 год.	10 год

Лабораторні заняття	
-	-
Самостійна робота	
90 год.	182 год
Індивідуальні завдання	
-	

### **1.6. Заплановані результати навчання:**

#### **106 Географія, ОПП «Економічна, соціальна географія та регіональний розвиток» формування загальних компетентностей:**

- **ЗК02.** Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.
- **ЗК07.** Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел.
- **ЗК12.** Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя

#### **формування спеціальних (фахових) компетентностей:**

- **СК02.** Здатність застосовувати знання і розуміння основних характеристик, процесів, історії і складу природи і суспільства;
- **СК05.** Здатність аналізувати склад і будову геосфер (у відповідності до спеціалізації) на різних просторово-часових масштабах;
- **СК07.** Знання і використання специфічних для географічних наук теорій, парадигм, концепцій та принципів відповідно до спеціалізації.
- **СК12.** Здатність до системного географічного мислення;

#### **формування програмних результатів навчання:**

- **ПР01.** Знати, розуміти і вміти використовувати на практиці базові поняття з теорії географії, а також світоглядних наук;
- **ПР03.** Пояснювати особливості організації географічного простору;
- **ПР07.** Визначати основні характеристики, процеси, історію і склад ландшафтної оболонки та її складових.

#### **014.07 Середня освіта (Географія) за освітньо-професійною програмою «Географія. Природознавство. Економіка. Туристська робота»**

#### **формування загальних компетентностей:**

- **ФК 1.** Усвідомлення предметної області та розуміння компетентності професійної діяльності.

#### **формування предметних компетентностей:**

- **ПК1.** Здатність усвідомлювати сутність взаємозв'язків МІЖ природним середовищем і людиною, розуміти та пояснювати стратегію сталого розвитку людства.
- **ПК2.** Здатність доцільно і критично використовувати географічні поняття, концепції, парадигми, теорії, ідеї, принципи для пояснення письмовими, усними та візуальними засобами явищ і процесів на різних просторових рівнях (глобальному, регіональному, державному, локальному).
- **ПК3.** Здатність застосовувати базові знання з природничих та суспільних наук у навчанні та професійній діяльності, системне географічне мислення при вивченню Землі (світу), геосфер, материків і океанів, України, природних і суспільних територіальних комплексів.

#### **формування програмних результатів навчання:**

- **РН 5.** Уміє оперувати базовими категоріями та поняттями спеціальності;
- **РН 14** Знає та розуміє основні концепції, парадигми, теорії та загальну структуру географії, природничих, суспільних, точних наук в обсязі, необхідному для засвоєння географічних дисциплін, предмет дослідження географії, місце і зв'язки в системі наук, етапи історії розвитку географічної науки та географічних відкриттів;

- **РН 15.** Пояснює просторову диференціацію географічної оболонки і географічного середовища на глобальному, регіональному та локальному територіальних рівнях;
- **РН 16.** Описує основні механізми функціонування природних і суспільних територіальних систем, окремих їхніх компонентів, класифікує зв'язки й залежності між компонентами, знає причини, перебіг та наслідки процесів, що відбуваються в них;
- **РН 24.** Добирає міжпредметні зв'язки курсів географії в базовій середній школі з метою формування в учнів природничо-наукової компетентності відповідно до вимог Державного стандарту загальної середньої освіти з освітньої галузі «Природознавство»; володіє методикою навчання пропедевтичного курсу «Природознавство».
- **РН 26.** Застосовує теоретичні та практичні основи методики навчання географії на рівні середньої (базової) освіти, застосовує їх та новітні освітні технології (включаючи інформаційно-комунікативні), зокрема програмне забезпечення й сучасні технічні засоби навчання, забезпечуючи формування в учнів предметних компетентностей та основ цілісної природничо-наукової картини світу, прищеплює учням навички самостійного поповнення знань.

У результаті вивчення даного курсу студент повинен

**знати:**

- основні загальнонаукові методи пізнання природи, концепції природознавства і взаємодії суспільства і природи;
- наукові теорії та гіпотези, що пояснюють фізичну, біологічну, географічну картини світу та особливості взаємодії суспільства і природи;

**вміти:**

- використовувати основні принципи і методи дослідження природних та суспільних систем на основі природничо-наукового способу мислення і сучасного ноосферного світогляду.
- використовувати отримані знання у майбутній професійній діяльності.

## 2. Тематичний план навчальної дисципліни

### РОЗДІЛ 1. ГЕОГРАФІЯ ЯК СИСТЕМА НАУК І ОБ'ЄКТ ДОСЛІДЖЕННЯ

#### Тема 1. Вихідні положення становлення природничо – наукової картини світу (ПНКС).

*Лекція 1-3. Загальнонаукова картина світу. Терміни, поняття, етапи розвитку*

Вступ до курсу: програма, структура, вимоги, цілі, завдання дисципліни.

Види самостійної роботи студентів, вимоги до атестації.

Основні терміни та поняття ЗНКСвіту.

Розвиток і структура, функції, принципи формування ЗНКСвіту.

Еволюція ЗНКСвіту на основі розвитку наукового знання, основні етапи розвитку науки.

Проблеми та перспективи розвитку ЗНКСвіту.

*Лекція 4-6. Антична картина світу*

Сприйняття світу первісними людьми. Типи світогляду.

Перші природничі картини світу. Відмінність не наукових картин світу від наукових.

Міфологічна картина світу. Основні географічні особливості її формування.

Релігійна картина світу, особливості її формування.

Досягнення та проблеми картин світу античності, важливість для подальшого формування наукової картини світу.

Лекція 7. Контрольна робота.

#### Тема 2. Становлення та розвиток фізичної картини світу

*Лекція 8-10. Фізичні картини світу*

Механічна картина світу

Електромагнітна картина світу

Квантово-релятивістська наукова картина світу

*Лекція 11. Узагальнення знань про фізичні картини світу*

Структура фізичної картини світу

Фундаментальні основи функціонування фізичної картини світу

Сучасне формування фізичної картини світу

Лекція 12. Залікова робота.

**РОЗДІЛ 2. ВЗАЄМОДІЯ У СИСТЕМІ «ПРИРОДА-СУСПІЛЬСТВО»****Тема 3. Становлення і розвиток галузевих наукових картин світу***Лекція 1. Історія становлення та розвитку науки*

Поняття наука.

Підходи до вивчення історії науки.

Історичні етапи становлення й розвитку науки:

Наука та наукове пізнання.

Наукове знання і його критерії

*Лекція 2. Основи наукових досліджень*

Предмет і сутність науки, як сфери людської діяльності

Понятійний апарат, зміст та класифікація наук

Організація наукової діяльності

*Лекція 3. Методи наукового пізнання. Базові елементи дослідження*

Метод, методика, методологія дослідження.

Функції методології, базові елементи дослідження.

Методи географічних досліджень.

*Лекція 4. Роль математики у формуванні природничої картини світу*

Виникнення математики. Математика як наука.

Роль математики у цивілізаційному розвитку.

Видатні дослідники та їх внесок у математичну науку.

Роль математики у природничій картині світу.

Видатні математики нашого університету.

*Лекція 5. Хімічна картина світу*

Етапи розвитку хімії як науки.

Місце хімії у комплексі природничих наук

Роль хімії у сучасному житті суспільства

«Зелена хімія» - крок на шляху до сталого розвитку

*Лекція 6. Біологічна картина світу.*

Розвиток уявлень про еволюцію природи і людини.

Поняття «еволюція». Теорії походження людини.

Докази еволюції.

Земля: еволюція життя.

Розвиток наукової думки.

Еволюція майбутнього.

Біосфера як цілісна система. Основні положення вчення Володимира Вернадського про біосферу. Ноосфера.

Лекція 7. Контрольна робота.

#### Тема 4. Природа і цивілізаційний розвиток.

*Лекція 8. Цивілізаційний розвиток: сутність і рушійні сили*

Що таке цивілізація? Видатні дослідники.

Поняття про світові і локальні цивілізації.

Цивілізація як етап розвитку культури суспільства.

Зміна цивілізацій як закономірність розвитку суспільства.

Поняття про інформаційний ресурс як узагальнений індикатор розвитку суспільства.

Значення інформаційного ресурсу у цивілізаційному розвитку суспільства.

Роль науково-технічного прогресу у цивілізаційному розвитку.

*Лекція 9. Глобалізація*

Глобалізація. Явище і процес.

Транснаціональні корпорації.

Глобалізація соціальної сфери.

Прояви та наслідки глобалізації.

Глобальні міста.

*Лекція 10. Глобальні проблеми сучасності*

Глобальні проблеми людства.

Види глобальних проблем людства, їх прояви в Україні.

Світові організації, покликані вирішити глобальні проблеми людства.

*Лекція 11-12. Стійкий розвиток як основна стратегія виживання людства в сучасному глобальному світі*

Проблеми природокористування в історії людства.

Основні світові форуми з питань природокористування.

Нарощування проблем взаємодії суспільства та природи в ХХ столітті.

Міжнародна суспільна організація Римський клуб та її дослідницька і просвітницька діяльність.

Особливості стратегії стійкого розвитку. Завдання країн світу з реалізації стратегії стійкого розвитку.

### 3. Структура навчальної дисципліни

Назви тем	Кількість годин											
	Денна форма						Заочна форма					
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі				
л		п	лаб	інд	ср	л		п	лаб	інд	ср	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13
<b>Розділ 1. Географія як система наук і об'єкт дослідження</b>												

Тема 1. Вихідні положення становлення природничо – наукової картини світу (ПНКС).	44	12	12			20	50	3	2			45
Тема 2. Становлення та розвиток фізичної картини світу	46	12	12			22	51	3	2			46
<b>Усього</b>	<b>90</b>	<b>24</b>	<b>24</b>			<b>42</b>	<b>101</b>	<b>6</b>	<b>4</b>			<b>91</b>
<b>Розділ 2. Взаємодія у системі «природа-суспільство»</b>												
Тема 3. Становлення і розвиток галузевих наукових картин світу	60	12	24			24	57	6	3			46
Тема 4. Природа і цивілізаційний розвиток.	60	12	24			24	54	6	3			45
<b>Усього</b>	<b>120</b>	<b>24</b>	<b>48</b>			<b>48</b>	<b>109</b>	<b>12</b>	<b>6</b>			<b>91</b>
<b>Усього годин за рік</b>	<b>210</b>	<b>48</b>	<b>72</b>			<b>90</b>	<b>210</b>	<b>18</b>	<b>10</b>			<b>182</b>

#### 4. Теми практичних занять

##### 1 семестр

№ з/п	ПР	Назва теми	Години ДФН	Години ЗФН	Оцінка (бали)
1	ПР1	Роль провідних вчених кожного періоду у розвитку науки та формуванні загальнонаукової картини світу	4	0,5	6
2	ПР2	Міфологія стародавніх цивілізацій та здобутки мислителів Давньої Греції	4	1	6
3	ПР3	Наукові здобутки у давніх цивілізаціях	4	0,5	6
4	ПР4	Видатні дослідники механічної, електромагнітної, квантово-польової картини світу	4	0,5	6
5	ПР5	Видатні учені-фізики Харківської наукової школи	4	0,5	6
6	ПР6	Видатні учені-фізики, які здобули Нобелівську премію	4	1	6
		<b>Усього</b>	<b>24</b>	<b>4</b>	<b>36</b>

##### 2 семестр

№ з/п	ПР	Назва теми	Години ДФН	Години ЗФН	Оцінка (бали)
1	ПР1	Роль науки в житті суспільства	4	0,5	4
2	ПР2	Географічні методи наукового пізнання	4	0,5	4
3	ПР3	Роль математики у створенні Стародавніх див світу	4	0,5	3



4	ПР4	Використання у різних галузях промисловості перероблених матеріалів	4	0,5	4
5	ПР5	Застосування хімії у різних галузях науки та господарства (освоєння космосу, медицина, сільське господарство, тощо).	4	0,5	4
6	ПР6	Сучасна хімія. Особливості та перспективи розвитку.	4	0,5	3
7	ПР 7	Уявлення про еволюцію системи «природа-людина»	4	0,5	3
8	ПР 8	Синергетика та еволюція. Людина майбутнього.	4	0,5	3
9	ПР 9	Глобальні проблеми людства	4	0,5	3
10	ПР 10	Сучасні стратегії розвитку суспільства	4	0,5	3
11	ПР 11	Геоекологічні аспекти розвитку природи та суспільства.	4	0,5	3
12	ПР 12	Концепція сталого розвитку суспільства	4	0,5	3
		<b>Разом</b>	<b>48</b>	<b>6</b>	<b>40</b>

## 5. Завдання для самостійної роботи

### 1 семестр

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин ДФН	Кількість годин ЗФН
1	<p>Аналіз та засвоєння літературних та цифрових джерел за темою <b>«Вихідні положення становлення природничо – наукової картини світу (ПНКС)»:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Взаємозв'язок науки і філософії у формуванні світогляду.</li> <li>• Вплив античної філософії (Аристотель, Платон) на ранні наукові ідеї.</li> <li>• Роль середньовічної науки та схоластики у розвитку знань про природу.</li> <li>• Роль природничо-наукової картини світу в сучасних екологічних та соціальних викликах.</li> <li>• Біотехнології, нанотехнології та інформаційні технології як нові фактори у ПНКС.</li> <li>• Поняття "матерія", "простір", "час" у класичній і сучасній науці.</li> </ul>	20	45
2	<p>Аналіз та засвоєння літературних та цифрових джерел за темою <b>«Становлення та розвиток фізичної картини світу»:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Наукова революція XVII століття: внесок Коперника, Галілея, Ньютона в розвиток класичної фізики.</li> <li>• Принципи класичної механіки Ньютона і їхній вплив на світогляд того часу.</li> <li>• Закон збереження енергії і його значення для розвитку фізичної картини світу.</li> <li>• Поняття ентропії та теплової смерті Всесвіту.</li> <li>• Проблеми класичної фізики на початку XX століття: випромінювання абсолютно чорного тіла, ультрафіолетова катастрофа</li> </ul>	22	46

	<ul style="list-style-type: none"> <li>• Розвиток уявлень про Всесвіт: від статичної до динамічної моделі Всесвіту.</li> <li>• Проблема причинності у класичній і квантовій фізиці.</li> </ul>		
	Всього	<b>42</b>	<b>91</b>

## 2 семестр

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин ДФН	Кількість годин ЗФН
1	<p>Аналіз та засвоєння літературних та цифрових джерел за темою <b>«Становлення і розвиток галузевих наукових картин світу»:</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Визначення та еволюція поняття "наука".</li> <li>• Критерії наукового знання: фальсифікованість, повторюваність, емпірична верифікація.</li> <li>• Сучасні тенденції організації наукової діяльності: колаборації, мультидисциплінарність.</li> <li>• Специфіка методів географічних досліджень: картографування, польові дослідження, ГІС.</li> <li>• Роль математики в сучасних наукових дослідженнях (інженерія, фізика, інформатика).</li> <li>• Генетика і молекулярна біологія: від відкриття ДНК до сучасних біотехнологій.</li> <li>• Відкриття періодичного закону Менделєєва і його значення для хімічної картини світу.</li> </ul>	24	46
2	<p>Аналіз та засвоєння літературних та цифрових джерел за темою <b>«Природа і цивілізаційний розвиток».</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>• Цивілізація як етап культурного розвитку суспільства: критерії та фактори.</li> <li>• Інформаційний ресурс як індикатор розвитку суспільства: значення і роль.</li> <li>• Роль глобальних міст у світовій економіці та культурі.</li> <li>• Проблеми змін клімату: причини та шляхи вирішення на глобальному рівні.</li> <li>• Світові організації (ООН, ВООЗ, МВФ) та їх роль у вирішенні глобальних проблем.</li> <li>• Основні світові форуми з питань природокористування: Ріо-де-Жанейро, Кіотський протокол.</li> <li>• Поняття стратегії стійкого розвитку: принципи та основні положення.</li> </ul>	24	45
	Всього	<b>48</b>	<b>91</b>

**6. Індивідуальне завдання - програмою не передбачено**

## 7. Методи навчання

- пояснювально-ілюстративні;
- репродуктивні;
- проблемного викладу;
- частково-пошукові;

## 8. Методи контролю

- Усне опитування (індивідуальне, комбіноване, фронтальне) на практичних заняттях.
- Тестове опитування та письмовий контроль (контрольна робота) (у платформі Moodle).
- Екзамен (у платформі Moodle).

## 9. Схема нарахування балів

### 1-й семестр

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання Розділ 1								Залікова робота	Сума
Тема 1				Тема 2					
ПР	ПР1	ПР 2	ПР 3	КР	ПР 4	ПР 5	ПР 6	ЗР	
<b>К-ть балів</b>	6	6	6	<b>24</b>	6	6	6	<b>40</b>	<b>100</b>

T1, T2 ... T6 – теми розділів

ПР – практична робота

КР – контрольна робота, передбачена навчальним планом

Для допуску до складання підсумкового контролю (заліку) здобувач вищої освіти повинен набрати не менше 20 балів з навчальної дисципліни під час поточного контролю, самостійної роботи.

### Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Практична робота – 6 балів:

- оформлення таблиці – 2 бали
- оформлення таблиця + доповіді (реферату) – 4 бали
- оформлення таблиці + презентації – 5 балів
- презентація доповіді, участь в обговоренні – 1 бал

Контрольна робота, передбачена навчальним планом – 24 бали:

- тестові завдання – 10 балів
- завдання на встановлення відповідності – 4,5 бали
- завдання на вставлення пропущених слів – 2,5 бали
- теоретичні питання – 7 балів

Підсумкова (залікова) робота – 40 балів:

- тестові завдання, завдання на розкриття сутності понять – 20 балів;
- питання, що передбачають розгорнуті відповіді – 20 балів

*Максимальну кількість балів (4 бали за доповідь (реферат) та 5 балів за презентацію)*

- ✓ 0 балів – робота не виконана,
- ✓ 1-2 бал – виконана частково, підготовлена недбало, виконаний не свій варіант, знання фрагментарні і поверхові
- ✓ 2-3 бали – завдання виконано частково, містить окремі помилки фахового характеру, знання фрагментарні і поверхові,
- ✓ 3-4 бали – завдання виконано повністю, з окремими зауваженнями, знання достатні,

✓ 4-5 бали – завдання виконано повністю, знання на високому рівні.

Поточна та підсумкова контрольна роботи складаються з системи завдань різного типу і рівня складності (від простих тестових до вислову власної точки зору з обґрунтуванням). Детальна розбаловка представлена у самій роботі.

### Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою для дворівневої шкали оцінювання
90-100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

### 2-й семестр

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання Розділ 2														Екзамен	Сума	
Тема 3							Тема 4						Разом			
ПР	ПР 1	ПР 2	ПР 3	ПР 4	ПР 5	ПР 6	КР	ПР 7	ПР 8	ПР 9	ПР 10	ПР 11		ПР 12		
К-ть балів	4	4	3	4	4	3	20	3	3	3	3	3	3	60	40	100

T1, T2 ... T6 – теми розділів

ПР – практична робота

КР – контрольна робота, передбачена навчальним планом

Для допуску до складання підсумкового контролю (екзамену) здобувач вищої освіти повинен набрати не менше 20 балів з навчальної дисципліни під час поточного контролю, самостійної роботи.

### Критерії оцінювання навчальних досягнень студентів

Практичне заняття – 3 бали:

- виконання практичних завдань – 3 бали
- доповіді за темами, відповіді на запитання – 1 бал.

Практичне заняття та дискусія – 4 бали:

- виконання практичних завдань – 2 бали
- доповіді за темами, відповіді на запитання, участь у дискусії – 2 бали.

Контрольна робота, передбачена навчальним планом – 20 балів:

- тестові завдання – 6 балів
- теоретичні питання – 14 балів

Підсумкова (екзаменаційна) робота – 40 балів:

- тестові завдання, завдання на розкриття сутності понять – 20 балів;
- питання, що передбачають розгорнуті відповіді – 20 балів

Максимальну кількість балів (2 – за практичну, 2 – за дискусію) здобувач отримує за умови, якщо завдання виконані повністю та правильно на основі глибоких знань теорії та застосування методики дослідження, продемонстровано творчий підхід до розкриття питання, зауваження до виконаних завдань відсутні. *Високі бали* (1 – за практичну, 1 – за дискусію) здобувач отримує за умови, якщо завдання виконані вчасно та повністю, містить несуттєві недоліки, знання достатні. Якщо завдання виконано частково, висновки не аргументовані, у роботі зустрічаються суттєві помилки, знання поверхові або фрагментарні здобувач може отримати бали у діапазоні (0,5 – за практичну, 0,5 – за дискусію). Якщо робота не здана оцінюється у 0 балів.

Поточна робота та екзамен складаються з системи завдань різного типу і рівня складності (від простих тестових до вислову власної точки зору з обґрунтуванням). Детальна розбаловка представлена у самій роботі.

### Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка за національною шкалою для чотирирівневої шкали оцінювання
90-100	відмінно
70-89	добре
50-69	задовільно
1-49	незадовільно

### 10. Рекомендована література:

#### Основна:

1. Бабійчук С. Деякі підходи до розуміння терміна «наукова картина світу / С. Бабійчук. Педагогіка. Актуальні питання гуманітарних наук, №30, том 3, 2020. С. 213-217.
2. Гінзбург М. Д. Наукова картина світу як засіб інтегрувати та систематизувати фахові знання. Вісник Національного авіаційного університету. Сер. : Філософія. Культурологія. 2012. № 2. С. 9–17.
3. Гончаренко С. У. Формування у дорослих сучасної наукової картини світу: [монографія] / Семен Устимович Гончаренко. – К.: ШООН НАПН України, 2013. – 220 с.
4. Гриньова М.В., Паляниця О.В. Природознавство. Навчальний посібник для студентів педагогічних університетів. — 3-тє вид. — Полтава: ПНПУ, 2012. — 252 с.
5. Концепції сучасного природознавства: підручник / Я. С. Карпов, В.В. Кисельник, В. Г. Кремень та ін. – К., 2004.
6. Кшнякіна С.І., Міщенко Б.А., Опанасюк А.С. Концепції сучасного природознавства: Навчальний посібник: У трьох частинах. – Суми, 2009.
7. Мезенцев К. В. Методи дослідження в суспільній географії: традиції і новації / К. В. Мезенцев // Економічна та соціальна географія. – 2013. – No 1. – С. 32-42.
8. Немець К. А. Просторовий аналіз у суспільній географії: нові підходи, методи, моделі: монографія / К. А. Немець, Л. М. Немець; – ХНУ імені В. Н. Каразіна. – Харків: 2013. – 228 с.
9. Немець К. А. Синергетичні засади суспільно-географічного дослідження / К. А. Немець, Л. М. Немець // Регіон – 2017: стратегія оптимального розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної конференції [Харків], 19-20 вересня 2017 р. / ХНУ імені В. Н.

- Каразіна. – Харків, 2017. – С. 9-12. – Режим доступу: [http://socesopom-region.univer.kharkov.ua/wp-content/uploads/2017/07/Збірник\\_Region-2017.pdf](http://socesopom-region.univer.kharkov.ua/wp-content/uploads/2017/07/Збірник_Region-2017.pdf)
10. Немець К. Багатовимірний аналіз у суспільній географії (нетрадиційні методи): монографія / К. Немець, К. Сегіда, Л. Немець; – ХНУ імені В. Н. Каразіна. – Харків: 2016. – 120 с.
  11. Немець К. Моделювання траєкторій у багатовимірному просторі: суспільно-географічна інтерпретація / К. Немець, Л. Немець, К. Сегіда, Є. Телебенєва, К. Кравченко // Часопис соціально-економічної географії. – 2018. – No 25. – С. 41-53. DOI: <https://doi.org/10.26565/2076-1333-2018-25-04>
  12. Немець К.А. Теорія і методологія географічної науки: методи просторового аналізу / Навчальний посібник // К.А. Немець, Л.М. Немець. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – 170 с.
  13. Немець Л. М. Сучасна соціальна географія: аналіз стану, проблеми та перспективи / Л. М. Немець // Часопис соціально-економічної географії. – 2012. – No. 13(2). – 2012. – с. 14-20.
  14. Немець Л.М. Просторова організація соціально-географічних процесів в Україні / Л.М. Немець, Я.Б. Олійник, К.А. Немець. – К. – Харків: РВВ ХНУ, 2003. – 160 с.
  15. Л. Немець, К. Мезенцев, К. Сегіда, К. Кравченко, Л. Ключко, Є. Телебенєва, Ю. Кандиба П. Кобилін. Інформація: природа, людина, суспільство (суспільно-географічні аспекти) колективна монографія / за ред. Л. М. Немець, К. В. Мезенцева. – Харків : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2023. – 408 с.
  16. Опанасюк А. С. Сучасна фізична картина світу: навчальний посібник. Суми : Вид-во СумДУ, 2005. 328 с.
  17. Садовий М. І., Трифонова О. М., Хомутенко М. В. Методика формування уявлень про сучасну наукову картину світу в хмаро орієнтованому навчальному середовищі. Вісник Черкаського ун-ту. Серія: педагогічні науки. 2016. № 7. С. 8–16
  18. Сегіда К. Ю. Оціночно-прогностичне моделювання геодемографічної системи Харківського регіону / К. Ю. Сегіда // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «Геологія. Географія. Екологія». – 2017. – No 46. – С. 136-145. DOI: <https://doi.org/10.26565/2410-7360-2017-46-19>
  19. Соціальна географія: підручник / [за ред. Л. Немець, К. Мезенцева]. – Київ, 2019. – 304 с.
  20. Топчієв О. Г. Суспільно-географічні дослідження: методологія, методи, методика: Навчальний посібник / О. Г. Топчієв. – Одеса, 2005. – 632 с.
  21. Топчієв О.Г. Основи суспільної географії: Навч. посіб. – Одеса: Астропринт, 2001. - 560 с.
  22. Топчієв О. Г. Основи суспільної географії [підручник для студ. географ. спеціальностей вищих навч. закладів] / О. Г. Топчієв – Одеса: Астропринт, 2009. – 544 с.
  23. Філон М. І., Кринець О. М. Наукова картина світу у філософському й лінгвістичному вимірах. Інститут української мови Національної академії наук України. 2013. № 2. С. 50–55.
  24. Шаблій О. І. Основи загальної суспільної географії [підручник] / О. І. Шаблій. – Львів: Видавничий центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2003. – 444 с.
  25. Dialogues in Human Geography [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [https://journals.sagepub.com/home/dhg\\_1119577539](https://journals.sagepub.com/home/dhg_1119577539)
  26. Erin H., Fouberg A., Murphy B. Human Geography: People, Place, and Culture, 12th Edition, 2020. - 512 p. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.wiley.com/en-us/Human+Geography:+People,+Place,+and+Culture,+12th+Edition-p-9781119577539>

27. Nemets L. M. Analysis of development trajectory for social infrastructure of Kharkiv region / L. M. Nemets, P. O. Kobylin, K. Y. Segida // Actual Problems of Economics. – 2014. – No 161(11). – P. 409-418. – Режим доступу: <https://eco-science.net/downloads/>
28. Norton W. Human Geography / Norton, William, Mercier, Michael // OUP Catalogue, Oxford University Press, edition 9. – 2016. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://ideas.repec.org/b/oxp/obooks/9780199019557.html>
29. Oliinyk Ya. B. Trends in the development of geographic science / Ya. B. Oliinyk // Economic and social geography. – 2016, No. 75. – P. 3-6.
30. Scholl, S., Lahr-Kurten, M., & Redepenning, M. Considering the role of presence and absence in space constructions: ethnography as methodology in human geography / M. Lahr-Kurten & M. Redepenning // Historical Social Research, 2014. – 39(2), 51-67. <https://doi.org/10.12759/hsr.39.2014.2.51-67>

#### Додаткова:

1. Niemets K. Some issues of the methodological status of human geography in the context of interdisciplinary research / K. Niemets, L. Niemets, K. Sehida, L. Kliuchko, I. Telebienieva // Регіон 2019: стратегія оптимального розвитку: матеріали міжнародної науково-практичної конференції [Харків], 16-18 жовтня 2019 р. / ХНУ імені В. Н. Каразіна. – Харків, 2019. – С. 17-22.
2. Гродзинський М. Д. Пізнання ландшафту: місце і простір : Монографія у 2-х т. / Михайло Дмитрович Гродзинський. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2005. – т.1. – 431 с.
3. Гродзинський М. Д. Пізнання ландшафту: місце і простір : Монографія у 2-х т. / Михайло Дмитрович Гродзинський. – К.: ВПЦ «Київський університет», 2005. – т.2. – 503 с.
4. Луцишин П. Територіальна організація суспільства (основи теорії): Навчальний посібник / П. Луцишин, Д. Клімонт, Н. Луцишин, - Луцьк, Вежа, 2001. – 334 с.
5. Маруняк Є. О. Соціально-економічний простір (методологія геопросторових досліджень та практика планування) : дис. ... докт. геогр. наук 11.00.02 / Є. О. Маруняк. – Київ, 2016. – 503 с.
6. Микитюк О.М., Злотін О.З., Бровдій В.М. та ін. Екологія людини. 3-тє вид. — Харків: «ОВС», 2004. – 254 с.
7. Немець К.А. Інформаційна взаємодія природних та соціальних систем: Монографія / Х.: Східно-регіональний центр гуманіст.-освіт. ініціатив, 2005. - 428 с.
8. Немець Л.М. Стійкий розвиток: соціально-географічні аспекти (на прикладі України): Монографія. - Х., 2003, 383с.
9. Немець К.А. Просторовий аналіз у суспільній географії: нові підходи, методи, моделі: монографія / К. А. Немець, Л. М. Немець. – Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2013. – 228 с.
10. Шаблій О.І. Суспільна географія: теорія, історія, українознавчі студії. Львів: Львівський національний університет імені Івана Франка, 2001. – 744 с.